

POSTANOWIENIE

Dnia 11 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Kołodziejski

w sprawie **K. P. , P. B. , K. O. i M. K.**
oskarżonych o przestępstwa z art. 278 § 1 k.k. i in.,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu
w dniu 11 lutego 2025 r.,
skargi obrońców oskarżonych
na wyrok sądu odwoławczego – Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z dnia 24 maja 2024 r., sygn. akt II AKa 97/24,
uchylający wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku
z dnia 25 października 2023 r., sygn. akt XIV K 105/21
i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania,
na podstawie art. 539e § 2 k.p.k.

p o s t a n o w i ł:

- 1. oddalić skargi;**
- 2. kosztami postępowania skargowego obciążyć oskarżonych K. P. , P. B. , K. O. i M. K. w częściach na nich przypadających.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Gdańsku wyrokiem z dnia 25 października 2023 r., sygn. akt XIV K 105/21 uniewinnił K. P. , P. B. i K. O. od popełnienia zarzucanych im czynów z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. oraz art. 231 § 2 k.k., a M. K. o zarzucanego mu czynu z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k.

Powyższe orzeczenie zostało zaskarżone apelacjami wywiedzionymi przez prokuratora i pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego, którzy podnieśli zarzuty błędów w ustaleniach faktycznych. Po ich rozpoznaniu, Sąd Apelacyjny w Gdańsku, wyrokiem z dnia 24 maja 2024 r., sygn. akt II AKa 97/24, uchylił zaskarżone orzeczenie i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania.

Skargę na wyrok sądu odwoławczego wywiedli obrońcy oskarżonych. Adw. P. N. , działając w imieniu oskarżonych K. P. , P. B. i K. O. , zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

1. „obrazę art. 47b § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 334 z późn. zm.) [dalej również jako: „p.u.s.p.”] w zw. z § 72 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 867) (dalej również jako: „Rozporządzenie”) polegającą na zmianie składu Sądu Apelacyjnego w drodze zarządzenia Przewodniczącego II Wydziału Karnego tegoż Sądu z dnia 16 maja 2024 roku i wybraniu w ten sposób zastępcy SSA X. Y. – w miejsce nieobecnego SSA X.1 Y.1 – bez podania przyczyny rzeczonej zmiany, podczas gdy zmiana składu Sądu w świetle powołanych przepisów może nastąpić tylko w przypadku niemożności rozpoznania sprawy w dotychczasowym składzie albo długotrwałej przeszkody w rozpoznaniu sprawy w dotychczasowym składzie, co stanowiło nieprawidłowe wyznaczenie zastępcy i naruszenie zasady niezmienności składu Sądu wyznaczonego do rozpoznania apelacji, i co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą opisaną w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.,
2. obrazę przepisu art. 42a § 5 p.u.s.p., poprzez zaniechanie zawiadomienia obrońcy oskarżonego obecnego na rozprawie apelacyjnej przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku o zmianie składu sądu rozpoznającego apelację i związanej z tym możliwości złożenia przez niego wniosku o stwierdzenie przesłanek o których mowa w § 3 ww. przepisu, podczas gdy nie zachodził żaden wyjątek od obowiązku poinformowania o powyższym, co uniemożliwiło skorzystanie z uprawnienia do złożenia wniosku o zbadanie

spełnienia przez sędziego wymogów niezawisłości i bezstronności z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących jego powołaniu i jego postępowania po powołaniu, i co w konsekwencji stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą opisaną w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.,

3. naruszenie art. 437 § 2 k.p.k. w zw. z art. 454 k.p.k. polegające na uchyleniu wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku, Wydział XIV Karny, z dnia 25 października 2023 r. (sygn. akt: XIV K 105/21) uniewinniającego K. P. , P. B. i K. O. od zarzucanych im czynów i przekazaniu sprawy Sądowi Okręgowemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania, pomimo braku jednoznacznego wskazania przez Sąd Odwoławczy na to, że zebrany w sprawie materiał dowodowy uzasadnia wydanie wyroku skazującego w stosunku do ww. oskarżonych, któremu to wyrokowi skazującemu stoi na przeszkodzie wyłącznie zakaz z art. 454 § 1 k.p.k., oraz pomimo przyjęcia jedynie możliwości skazania moich Mandantów w ponownym postępowaniu w oparciu o polemikę z. ustaleniami Sądu Okręgowego, przy jednoczesnym zasygnalizowaniu możliwości ponownego uniewinnienia oskarżanych od zarzucanych im czynów,
4. naruszenie art. 437 § 2 k.p.k. w zw. z art. 434 § 1 pkt 3 k.p.k. polegające na uchyleniu ww. wyroku Sądu I instancji i przekazaniu sprawy Sądowi Okręgowemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania na niekorzyść oskarżonych na skutek wyjścia poza granice podniesionych przez oskarżyciela publicznego i pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego w ich apelacjach zarzutów, przejawiające się w ocenie wiarygodności poszczególnych dowodów zgromadzonych w postępowaniu I-instancyjnym, pomimo że zarzuty apelacyjne sprowadzały się wyłącznie do błędów w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia (a zatem nie miały za przedmiot wiarygodności dowodów bądź, ich braku oraz ich oceny)".

Z kolei adw. J. D. , działając w imieniu oskarżonego M. K. , wyrokowi Sądu Apelacyjnego w Gdańsku zarzucił naruszenie:

1. „art. 72 § 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 roku - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (dalej:

Regulamin urzędowania sądów powszechnych) w zw. z art. 47b § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2007 roku - Prawo o ustroju sądów powszechnych (dalej: p.u.s.p) poprzez zmianę składu Sądu Apelacyjnego w Gdańsku i wyznaczenie zarządzeniem z dnia 16 maja 2024 roku Przewodniczącego II Wydziału Karnego Sądu Apelacyjnego w Gdańsku (k. 5811) wydanego na podstawie art. 72 § 1 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych z uwagi na nieobecność SSA X.1 Y.1 zastępcy, tj. SSA X. Y.,

w sytuacji gdy zgodnie z art. 47b § 1 p.u.s.p. zmiana składu sądu może nastąpić tylko w przypadku niemożności rozpoznania sprawy w dotychczasowym składzie albo długotrwałej przeszkody w rozpoznaniu sprawy w dotychczasowym składzie, a z zarządzenia z dnia 16 maja 2024 roku Przewodniczącego II Wydziału Karnego Sądu Apelacyjnego w Gdańsku nie wynika, dlaczego sprawa nie mogła zostać rozpoznana w składzie wyznaczonym zarządzeniem z dnia 27 marca 2024 roku Przewodniczącego [...] Wydziału Karnego Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, a więc brak poinformowania o przyczynach zmiany składu sędziowskiego prowadzi do sytuacji, w której naruszona zostaje zasada niezmienności składu sądu wyznaczonego do rozpoznania apelacji i bezpodstawne wyznaczenie zastępcy sędziego,

co w konsekwencji stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.

2. art. 437 § 2 zd. 2 k.p.k. w zw. z art. 454 § 1 k.p.k. poprzez uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 23 października 2023 roku, sygn. akt XIV K 105/21, i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji,

w sytuacji gdy sąd II instancji nie wskazał w przesądający sposób, że zachodzą podstawy do skazania M. K. za zarzucony mu czyn zabroniony, lecz sąd ad quem dokonał wyłącznie polemiki z ustaleniami sądu I instancji, skupiając się wyłącznie na części dowodów, pomijając całość zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego,

co w konsekwencji oznacza, że sąd II instancji powinien precyzyjnie wyartykułować, iż w oparciu o zgromadzony i w prawidłowy sposób oceniony materiał dowodowy nie ma możliwości wydania wyroku uniewinniającego,

przy czym sama tylko możliwość wydania wyroku skazującego w ponownym postępowaniu przed sądem pierwszej instancji jest niewystarczająca dla przyjęcia wystąpienia reguły *ne peius* określonej w art. 454 § 1 k.p.k.”

W konsekwencji obaj skarżący wnieśli o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

Odpowiedzi na skargi złożył prokurator, który wniósł o ich oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniesione w niniejszej sprawie skargi na wyrok sądu odwoławczego nie są zasadne, co implikowało ich oddalenie na podstawie art. 539e § 2 k.p.k.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do podniesionych w obu skargach zarzutów najdalej idących, związanych z nienależytą obsadą sądu odwoławczego, zauważyć należy, że regulacja art. 439 § 1 k.p.k. ma charakter szczególny, wobec czego wskazane w tym przepisie uchybienia nie mogą podlegać wykładni rozszerzającej. Dotyczy to również pojęcia „nienależytej obsady sądu” w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., które zarówno judykatura, jak i doktryna procesu karnego tradycyjnie wiążą z rozpoznaniem sprawy w składzie odbiegającym liczbowo lub strukturalnie (jakościowo) od składu przewidzianego dla rozpoznania danej kategorii spraw w sądzie określonego szczebla lub w danym postępowaniu (zob. postanowienie SN z dnia 8 marca 2022 r., III KK 524/21 i przywołane tam judykaty). Z tych też względów w orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, zgodnie z którym niezachowanie wymaganych prawem reguł dotyczących wyznaczania składu powołanego do osądzenia sprawy nie może być utożsamiane z zaistnieniem bezwzględnej przyczyny odwoławczej, a stanowi co najwyżej inne uchybienie, o którym mowa w art. 438 pkt 2 k.p.k. (zob. m.in. uchwała SN z dnia 17 listopada 2005 r., I KZP 43/05, OSNKW 2005/12, poz. 115; postanowienie SN z dnia 21 kwietnia 2004 r., IV KK 417/03, OSNKW 2004, nr 5, poz. 54; postanowienie SN z dnia 23 listopada 2004 r., V KK 195/04, OSNKW 2005, nr 1, poz. 5; postanowienie SN z dnia 2 października 2006 r., V KK 13/06; postanowienie SN z dnia 17 października 2007 r., III KK 214/07; wyrok SN z dnia 17 maja 2012 r., V KK 322/11; postanowienie SN z dnia 26 lutego 2019 r., II KO 47/18, OSNK 2019, nr 7, poz. 34; postanowienie SN z dnia 13 listopada 2019 r., III

KO 61/19; postanowienie SN z dnia 2 września 2020 r., II KK 200/20). W taki też sposób należy ocenić sam fakt naruszenia przepisów umożliwiających dokonywanie korekt w początkowo wyznaczonym składzie (*vide* postanowienie SN z dnia 11 stycznia 2023 r., I KK 444/22; wyrok SN z dnia 18 lipca 2023 r., III KS 26/22). Jeżeli zatem w wyniku ewentualnego naruszenia art. 47b p.u.s.p. i § 72 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych dochodzi do zmian personalnych w składzie sądzącym daną sprawę, to brak jest jakichkolwiek podstaw dla twierdzenia, że tak ukształtowany skład sądu jest „sądem nienależycie obsadzonym” w rozumieniu przepisu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., o ile tylko skład sądu był liczbowo właściwy i uczestniczyły w nim osoby uprawnione do orzekania w danym sądzie (por. zarządzenie SN z dnia 12 października 2023 r., III KO 64/23). Oceny tej nie zmieniają przywołane przez skarżących judykaty zapadłe na gruncie procedury cywilnej. Z samego faktu, iż dany przepis jest gwarantem szeroko rozumianego prawa do rzetelnego procesu nie sposób wyciągać wniosku, że jego naruszenie skutkuje zaistnieniem w procesie karnym bezwzględnej przyczyny odwoławczej (postanowienie SN z dnia 12 lipca 2022 r., III KK 222/22). Sąd Najwyższy w niniejszym składzie nie dostrzega żadnych argumentów, które uzasadniałyby odstępianie od dotychczasowej linii orzeczniczej nakazującej ścisłą wykładnię przesłanek określonych w art. 439 § 1 k.p.k. Tym bardziej, że dyrektywa niezmienności składu orzekającego w kontekście treści art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. polega na tym, że te same osoby (sędziowie, ławnicy) rozpoznają sprawę „od początku do końca”, tj. są obecne na całej rozprawie (zob. postanowienie SN z dnia 24 lutego 2021 r., V KK 30/21; postanowienie SN z dnia 22 września 2021 r., III KK 302/21). W niniejszej sprawie skład sądu odwoławczego z pewnością nie uległ zmianie, skoro tych samych trzech sędziów było obecnych na całej rozprawie apelacyjnej, po której w dniu 24 maja 2024 r. doszło do wydania wyroku. Jedynie na marginesie należy zauważyć, że uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2023 r., I KZP 15/22 dotyczyła wyłącznie wykładni pojęcia „zmiana miejsca służbowego sędziego” w rozumieniu art. 47b § 4 p.u.s.p., a nie „zmiana składu sądu”, o którym mowa w art. 47b § 1 p.u.s.p.

Również brak zawiadomienia obrońcy oskarżonego o składzie sądu w trybie art. 42a § 5 p.u.s.p. nie stanowi bezwzględnej przyczyny odwoławczej, o której

mowa w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. Jak bowiem słusznie podkreśla się w judykaturze, uchybienia w zakresie procedur związanych z umożliwieniem stronie doprowadzenia do tzw. „testu sędziego” przewidzianego w art. 42a p.u.s.p. nie są podstawą domniemania, że w składzie sądu zasiadał sędzia niespełniający w danej sprawie wymogów niezawisłości i bezstronności (postanowienie SN z dnia 1 lutego 2024 r., V KK 542/23).

Podsumowując tę część rozważań podkreślić należy, że brak poinformowania stron postępowania o przyczynach zmiany składu orzekającego, o których mowa w art. 47b § 1 p.u.s.p. i § 72 ust. 1 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych, podobnie jak zaniechanie zawiadomienia obrońcy oskarżonych o składzie sądu w trybie art. 42a § 5 p.u.s.p. nie skutkuje zaistnieniem bezwzględnej przyczyny odwoławczej, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. Tego rodzaju uchybienia mogą być rozpatrywane co najwyżej z punktu widzenia innych naruszeń przepisów prawa procesowego, które jednak nie mogą być jednak skutecznie podnoszone w postępowaniu, o którym mowa w rozdziale 55 k.p.k. Skarga na wyrok sądu odwoławczego może być bowiem wniesiona wyłącznie z powodu naruszenia art. 437 k.p.k. lub z powodu uchybień określonych w art. 439 § 1 k.p.k. (art. 539a § 3 k.p.k.).

Przedmiotem skargi nie może być także zarzut przekroczenia w toku kontroli odwoławczej granic zarzutów i wniosków zawartych w apelacji wniesionej na niekorzyść oskarżonego (zob.m.in. postanowienie SN z dnia 9 lipca 2020 r., IV KS 19/20; postanowienie SN z dnia 13 lipca 2022 r., III KS 37/22; postanowienie SN z dnia 28 listopada 2022 r., IV KS 35/22; wyrok SN z dnia 30 maja 2023 r., I KS 8/23). Stanowisko takie potwierdził również Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 22 maja 2019 r., sygn. akt I KZP 1/19 (OSNKW 2019, Nr 6, poz. 30) słusznie wskazując, że „(...) Sąd Najwyższy nie jest uprawniony do badania, czy sąd odwoławczy, wydając wyrok kasatoryjny, wykracza poza granice rozpoznania sprawy w postępowaniu drugoinstancyjnym oraz granice możliwych następstw tego rozpoznania. Postępowanie sądu *ad quem* wbrew tej regule, a więc zignorowanie przepisów określających zakres rozpoznania środka odwoławczego lub zakres możliwych rozstrzygnięć będących skutkiem jego rozpoznania, żadną miarą nie sposób uznać za zdarzenie mieszczące się w kręgu podstaw, o których mowa w

art. 539a § 3 k.p.k.". Treść przepisu art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k. w zestawieniu z treścią art. 539a § 3 k.p.k., w którym wskazano podstawy skargi, nie pozostawia wątpliwości, że kognicja Sądu Najwyższego rozpoznającego skargę na wyrok sądu odwoławczego ogranicza się do zbadania, czy w sprawie zaistniała tzw. bezwzględna przyczyna odwoławcza, albo doszło do uchylenia wyroku wobec wystąpienia przesłanek określonych w art. 454 § 1 k.p.k., bądź też konieczne jest przeprowadzenie w całości przewodu sądowego. Wykładnia wskazanych przepisów musi mieć charakter ścisły. W przeciwnym razie postępowanie skargowe utraciłoby swój cel, którym jest zapewnienie prawidłowości funkcjonowania obecnego modelu apelacyjnego, który zastąpił wcześniejszą kontrolę odwoławczą o częściowo rewizyjnym charakterze. Analiza treści skargi obrońcy oskarżonych K. P. , P. B. i K. O. przekonuje, że przywołany w zarzucie czwartym przepis art. 437 § 2 k.p.k. został podniesiony wyłącznie instrumentalnie, a autor tego środka nie kwestionuje prawidłowości oparcia orzeczenia kasatoryjnego na jednej z wymienionych w tym przepisie przesłanek, którą w realiach niniejszej sprawy był zakaz wynikający z art. 454 k.p.k., lecz próbuje doprowadzić do wzruszenia orzeczenia drugoinstancyjnego wyłącznie z uwagi na rzekome wyjście przez sąd odwoławczy poza granice zarzutów podniesionych przez oskarżyciela publicznego i pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego w ich apelacjach.

Przechodząc do omówienia podniesionych w obu skargach zarzutów obraży art. 437 § 2 k.p.k. w zw. z art. 454 k.p.k. nie sposób zgodzić się ze stanowiskiem, że sąd odwoławczy uchylając wyrok sądu pierwszej instancji uznał możliwości skazania przy ponownym rozpoznaniu sprawy wyłącznie za hipotetyczną. Skarżący forsując powyższą tezę przywołują wyrwany z kontekstu fragment uzasadnienia, z którego wynika, iż „[j]uż zatem sam sposób postąpienia oskarżonych funkcjonariuszy Straży Granicznej z plecakiem wskazywał na popełnienie przez nich występku z art. 231 § 1 k.k., a w przypadku udowodnienia zaboru zawartości plecaka, również z art. 231 § 2 k.k.". Zapominają jednak, że dalszej części uzasadnienia sąd drugiej instancji rozważa zarówno kwestię zaboru plecaka (s. 13-16), jak i jego zawartości (s. 16-18), by ostatecznie stwierdzić, iż „ocena materiału dowodowego w niniejszej sprawie, realizowana w sposób kompleksowy, z uwzględnieniem chronologii wydarzeń oraz związków przyczynowo-skutkowych

analizowanych zgodnie z zasadami prawidłowego rozumowania, wiedzy i doświadczenia życiowego, nie dawała podstaw do wydania wyroku uniewinniającego oskarżonych” (s. 18-19). Tym samym sąd *ad quem* dał wyraz swemu przeświadczeniu co do zasadności skazania oskarżonych, co jednak nie było możliwe z uwagi na regułę *ne peius*. Oceny tej nie podważają w żadnej mierze uwagi poczynione w punkcie 5.3.2. uzasadnienia zaskarżonego wyroku, iż gdyby sąd pierwszej instancji „rozważał uniewinnienie oskarżonych od kradzieży, winien, chociażby w zarysie oraz w sposób mający oparcie w materialne dowodowym, przedstawić konkretną hipotezę, dotyczącą „wersji konkurencyjnej”, a więc takiej wersji, która jest dla oskarżonych korzystna, a zarazem jej odrzucenie okazało się niemożliwe w świetle całokształtu materiału dowodowego”. Powyższe stwierdzenie wynika bowiem wyłącznie z szacunku dla zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu *meriti*, a nie wątpliwości sądu odwoławczego co do sprawstwa oskarżonych.

Konkludując, Sąd Apelacyjny w Gdańsku nie dopuścił się obrazy art. 437 § 2 k.p.k., gdyż w układzie procesowym jaki wystąpił w przedmiotowej sprawie nie miał możliwości wydania innego orzeczenia niż kasatoryjne z uwagi na zakaz określony w art. 454 § 1 k.p.k., na który to przepis wprost powołał się w uzasadnieniu wyroku, dając jednocześnie wyraz swemu przeświadczeniu co do zasadności skazania oskarżonych w oparciu o zgromadzony materiał dowodowy.

Z tych względów, wobec niestwierdzenia z urzędu okoliczności, o których mowa w art. 439 § 1 k.p.k., Sąd Najwyższy orzekł jak w postanowieniu. O kosztach sądowych postępowania skargowego rozstrzygnięto na podstawie art. 636 § 2 k.p.k. w zw. z art. 633 k.p.k. oraz art. 539f k.p.k. w zw. z art. 527 § 4 *a contrario* k.p.k.

[J.J.]

[f.n]

